

ACADEMIA „ȘTEFAN GHEORGHIU”

Cea mai înaltă instituție a învățământului de partid, însărcinată cu pregătirea politico-ideologică a cadrelor de conducere ale P.C.R.

La 11 martie 1945, sub titulatura Universitatea Muncitorească a P.C.R., a fost înființată prima școală de partid legală comunistă. Sub diverse denumiri, între 1945 și 1989, aceasta instituție a reprezentat centrul de selectare și de formare a elitei P.C.R., asigurând cadrele necesare organelor de partid și de stat, economice, administrative, organizațiilor de masă și obștești.

Leonte Răutu, rectorul cu cel mai lung mandat al Academiei „Ștefan Gheorghiu” (A.Ș.G.) (1972-1981), a realizat în 1975 portretul-robot al absolventului A.Ș.G. de succes: „Fiecare cadru de conducere, indiferent de domeniul specializat în care își desfășoară activitatea, este, în primul rând, un militant revoluționar, un om politic care acționează neabătut pentru îndeplinirea politicii interne și internaționale a P.C.R., dă dovadă de devotament fără margini față de partid, față de patrie, față de națiunea noastră socialistă, aplică în viață principiile eticii și echității socialiste, ale umanismului socialist”. În opinia lui Răutu, A.Ș.G. era „citadela spiritului de partid, a abnegației, fermității și intransigenței în transpunerea în viață a hotărârilor partidului”.

Școlile superioare de partid, înființate după 1945 de partidele comuniste instalate la putere în Centrul și Estul Europei, s-au inspirat după modelul sovietic. În „patria socialismului”, o astfel de instituție a apărut la Moscova încă din 1918, sub denumirea de Școala centrală de muncă sovietică și de partid, condusă de Mihail Sverdlov. Din 1919, a funcționat sub titulatura Universitatea Comunistă „M. Sverdlov”, cu două facultăți: administrația de stat și munca de partid. A stat la baza altei structuri a învățământului de partid, apărută în 1939: Școala Superioară de Partid (Vîșșaiia partiinaia șkola, VPSH) de pe lângă C.C. al Partidului Comunist din Uniunea Sovietică, unde se organizau, la zi, cursuri cu durata de trei ani și cursuri de patru ani, la fără frecvență. Existau și cursuri scurte, de un an, pentru cadrele aparatului regional și din republicile U.R.S.S. Erau admiși membrii de partid sub 40 de ani, cu cel puțin cinci ani vechime în partid, care aspirau la o carieră în nomenclatura C.C.

După 1945, inspirate de experiența sovietică, în Europa de Est, unde s-au instalat regimuri de „democrație populară”, dar și în Vest, unde activau partide comuniste puternice, au apărut școli superioare și institute de partid: Școala de partid „Karl Marx” din Republica Democrată Germană (din 1946), Școala superioară a Partidului Comunist Bulgar (din 1949), Școala superioară de științe politice de pe lângă C.C. al Partidului Muncitoresc Unit Polonez, Școala politică superioară de pe lângă C.C. al Partidului Comunist din Cehoslovacia, Institutul „Maurice Thorez” de pe lângă C.C. al Partidului Comunist Francez, Școala de partid „Sirola Opisto” a Partidului Comunist Finlandez, Institutul „Antonio Gramsci” al Partidului Comunist Italian, Școala politică superioară a C.C. al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar ș.a.

În România, o școală de partid legală s-a înființat încă din 11 martie 1945, la cinci zile după instalarea guvernului dr. Petru Groza, în care P.C.R. deținea portofoliile majoritare. Suferind multiple transformări ale titulaturii, structurii și obiectivelor, această școală, universitate apoi academie a partidului a funcționat neîntrerupt până la prăbușirea regimului comunist din România, sub diverse denumiri: Universitatea Muncitorească a P.C.R. (1945), Universitatea „Ștefan Gheorghiu” (1946-1951), Școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu” de pe lângă C.C. al P.M.R. (1951), Școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu” (1952-1966), Academia de Științe Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” (1966-1970), Academia „Ștefan Gheorghiu” pentru pregătirea cadrelor de conducere a activității de

partid, social-politice, economice și a administrației de stat, de pe lângă C.C. al P.C.R. (1971-1986), Academia de Studii Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” (septembrie 1986- decembrie 1989).

Urmărind aceste schimbări, semnificative pentru evoluția internă a regimului și a lagărului comunist, istoria A.Ș.G. poate fi împărțită în trei perioade: 1) anii 1940-1950; 2) anii 1960; c) anii 1970-1989.

În prima perioadă, s-a adoptat și aplicat modelul sovietic al învățământului de partid. În perioada următoare, în anii 1960, în România și în celelalte state est- comuniste, școlile superioare de partid au intrat într-un proces amplu de reforme, prin care au fost integrate în sistemele naționale de învățământ superior. În fine, în perioada finală, s-a declanșat procesul de transformare a școlilor superioare de partid în foruri științifice reprezentative în spațiul științelor sociale și de pregătire a cadrelor de conducere din economie.

Transformarea P.C.R. dintr-un partid minuscul, cu un activ de partid restrâns numeric, slab pregătit din punct de vedere ideologic și intelectual, într-un partid de masă cu sute de mii de membri a presupus de la început întemeierea unei școli superioare de partid, care să ofere cursanților noțiunile de bază ale doctrinei marxist-leniniste și informații despre istoria mișcării comuniste.

Aceasta a fost misiunea „Universității muncitorești a P.C.R.”, creată la 11 martie 1945. În regim de școală serală, studenții urmau un curs scurt de filozofie marxistă, un curs de istoria P.C.U.S., un curs de istorie a României, diverse expuneri pe teme actuale spre sfârșitul celui de-al doilea război mondial, precum „problema națională”, „problema agrară” ș.a.

La șapte luni după lansarea cursurilor, ca urmare a deciziei Conferinței Naționale a P.C.R. (octombrie 1945), Universitatea – redenumită „Ștefan Gheorghiu”, în onoarea militantului socialist prahovean din prima parte a secolului XX – s-a reorganizat într-o școală de șase luni.

Când s-a inaugurat în noua formulă, în februarie 1946, A.Ș.G. număra aproximativ 100 de studenți, scoși din producție. La acea dată, P.C.R. nu a înzestrat instituția cu o bază logistică. Adeseori, pentru a suplini materialele propagandistice, liderii comuniști obișnuiau să conferențeze studenților pe diverse teme. De pildă, la 11 februarie 1946, Ana Pauker a susținut conferința intitulată „Lupta pentru consolidarea păcii între popoare și aportul României în această luptă”. Mai târziu, în octombrie 1949, Vasile Luca a vorbit despre „desfășurarea luptei de clasă în perioada trecerii de la capitalism la socialism”.

În contextul politic al celei de-a doua jumătăți a anilor 1940, studenții au putut aplica noțiunile teoretice pe teren, ca agitatori ai P.C.R. Printre altele, au acționat în campania electorală pentru alegerile generale din noiembrie 1946. La rândul lor, cei mai înzestrați au predat cursuri scurte de agitatori, cu durata cuprinsă între 10 zile și 6 săptămâni.

În perioada timpurie de existență a A.Ș.G., schimbările s-au succedat la intervale scurte de timp și au urmărit cu precădere modificarea programei școlare, crearea unei baze materiale și prelungirea duratei studiilor.

În 1948, ca urmare a deciziilor adoptate la Congresul I al P.M.R., A.Ș.G. a prelungit durata cursurilor de la 6 luni la un an, iar numărul studenților a fost extins. S-a adoptat o programă nouă, care conținea cursuri mai ample de istorie a P.C.U.S., de economie politică, de materialism didactic și istoric și de istorie a României. Au fost introduse și obiecte noi de studiu: „Viața de partid”, „Probleme actuale ale politicii partidului”, „Politica mondială”, „Limba rusă”.

Din 1951, s-a lansat un curs de pregătire și de perfecționare a cadrelor pentru școlile de partid regionale, cu o durată cuprinsă între 3-9 luni. În același an, durata studiilor s-a prelungit din nou, de la 1 an la 2 ani. Totodată, au apărut discipline noi de studiu: istoria P.M.R., istoria universală, dreptul și construcția de stat, limba și literatura română.

În fine, activitatea A.Ș.G. a suferit modificări esențiale ca urmare a Hotărârii C.C. al P.M.R. din 8 septembrie 1953. Durata studiilor a fost stabilită la 3 ani. S-a înființat un curs de 1 an, rezervat secretarilor comitetelor raionale de partid. Pentru prima dată în istoria universității, au fost introduse examene de admitere și de absolvire, precum și forma de învățământ „fără frecvență”, cu durata de 5 ani, destinată activiștilor din aparatul central, regional, raional, de stat și de partid.

Importanța A.Ș.G. a crescut prin unificarea cu Școala „Jdanov”, petrecută în 1958.

Pentru o perioadă, între 1957-1963, pe lângă A.Ș.G. a funcționat și un curs de pregătire de ziaristi (corespondenți de presă și redactori stagiați), de 2 ani. La început, l-au urmat mai ales muncitori cu școală medie. În perioada 1957-1962, 371 absolvenți au fost trimiși în presă, după ce au urmat acest curs.

Selecția cursanților în anii 1960 decurgea în felul următor. Înaintea debutului anului școlar, Secretariatul C.C. stabilea un număr aproximativ de cursanți, pentru toate formele de învățământ de partid. Se alcătua o comisie de membri, activiști ai Direcției de Propagandă și Cultură, Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R. și reprezentanți ai A.Ș.G. Această comisie redacta o listă de propuneri. Secția de Cadre a C.C. al P.M.R. verifica dosarele aplicanților, după care se desfășura examenul de admitere. În 1962, de exemplu, Secretariatul C.C. a propus 120-130 studenți, pentru forma de învățământ la zi. În anul I al A.Ș.G. au fost admiși până la urmă 135 de studenți. Cei mai mulți (96) erau de profesie muncitori. Toți aveau școala medie terminată, respectându-se astfel indicația Secretariatului C.C. După naționalitate, erau: 124 români, 7 germani și 4 maghiari; iar după sex: 122 bărbați, respectiv 13 femei. Foarte rar se făceau excepții pentru cei care depășeau vârsta de 40 de ani. În 1962, unul singur a beneficiat de dispensă din partea partidului.

La finalul studiilor, cursanții primeau sarcini de partid. Conducerea A.Ș.G., împreună cu Direcția Organizatorică a C.C., înainta Secretariatului C.C. lista cu absolvenți, care conținea informații referitoare la nume și prenume, anul nașterii, naționalitate, studii de stat, profesia de bază, ocupația părinților, anul încadrării în partid, vechimea ca activist și funcția deținută. La final, se adăugau sugestii pentru ocuparea unui post în nomenclatura C.C. al P.M.R. Iată, de pildă, cum au fost repartizați absolvenții promoției 1955-1958. Din 148, 95 de absolvenți au fost trimiși la Comitetele regionale de partid, 21 absolvenți la organe centrale de stat, obștești și economice, 18 absolvenți în aparatul C.C. al P.M.R. (Secțiile Organizatorică, Propagandă și Agitație, Știință și Cultură, Agrară, Relații Externe, Comisia Controlului de Partid, Direcția Treburilor C.C. al P.M.R., Direcția Economică), 6 absolvenți în presa centrală („Scânteia”, „Agerpres”, „Munca de partid”), 4 absolvenți ca secretari ai comitetelor regionale, 4 absolvenți în instituții centrale de partid.

A doua etapă a fost marcată de transformarea Școlii superioare de partid în Academia de Științe Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” de pe lângă C.C. al P.C.R., în 1966. Existau trei facultăți: 1) Facultatea de filosofie și științe politice (cu secțiile Filosofie-sociologie și Socialism științific); 2) Facultatea de istorie a mișcării muncitorești; 3) Facultatea de economie (cu secțiile Economie generală, Organizarea și conducerea economiei, Economie mondială). La forma de învățământ la zi, durata studiilor era de 4 ani, iar la cea fără frecvență era de 5 ani.

A.Ș.G. i s-a conferit dreptul să organizeze doctorate și să acorde titluri științifice în Filosofie (pentru specialitățile Materialism dialectic, Materialism istoric, Socialism științific, Istoria filosofiei), Economie (pentru specialitățile Economia politică a capitalismului, Organizarea și conducerea economiei, Istoria economiei naționale, Istoria doctrinelor economice, Economia mondială) și Istorie (pentru specialitățile Istoria Partidului Comunist Român, Istoria mișcării muncitorești internaționale).

În octombrie 1971, s-a adoptat Hotărârea Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. cu privire la „organizarea A.Ș.G. pentru pregătirea cadrelor de conducere a activității de partid, social-politice, economice și administrației de stat”. S-a decis, astfel, centralizarea activității de pregătire și perfecționare a cadrelor de partid, de stat și din economie într-un „sistem unitar”, sub tutela A.Ș.G. Preocuparea era mai veche. În 1967, la Otopeni, se înființase

Centrul de Perfecționare a Cadrelor din Industrie (CEPECA). În 1973, funcționau: 1) un Institut pentru pregătirea cadrelor în problemele conducerii social-politice (cu 3 secții). La zi, durata studiilor era de 4 ani, iar la fără frecvență de 5 ani. Admiterea se făcea pe bază de concurs. Se puteau prezenta posesorii diplomelor de bacalaureat sau a unor diplome echivalente. La finalizarea studiilor, studenții primeau diplome de licență în științe politice, cu menționarea specialității absolvite; 2) un Institut central de pregătire a cadrelor de conducere din economie și administrația de stat (cu 7 secții). Durata studiilor era de 16 luni. Admiterea se făcea prin concurs, fiind deschisă absolvenților cu diplomă ai învățământului superior. Pe durata studiilor cursanții erau scoși din producție, dar primeau salariul tarifar și sporul de vechime de la unitățile de proveniență, corespunzător funcției, avute la admiterea în Institut; 3) Facultatea de Ziaristică. Durata studiilor era de 3 ani, la zi, respectiv 4 ani, la fără frecvență; la final, se înmâna absolvenților diploma de licență în ziaristică.

Ulterior, structura A.Ș.G. a fost modificată, astfel încât au rămas două institute: „A” (pentru formarea cadrelor de partid, ale cadrelor U.T.C. și ale organizațiilor de masă), care avea două secțiuni, Ideologică și economică, respectiv Jurnalistică, și „B” (pentru formarea cadrelor de conducere din economie și din administrația de stat). La Institutul „A” erau pregătiți secretari și șefi de secții ai comitetelor comunale de partid, cadre ale tineretului comunist, cadre ale sindicatelor, activiști din domeniul relațiilor internaționale. Institutul „B” era divizat în mai multe secții de specializare: management în activitate industrială, în construcții, transport, telecomunicații, agricultură, comerț, servicii, administrație de stat.

În cadrul A.Ș.G. funcționau diverse centre. Astfel, la Centrul de perfecționarea cadrelor din țările în curs de dezvoltare erau instruiți specialiști proveniți din țări ale Americii Latine, Africii și Asiei, cum ar fi Irak, Pakistan, Zambia, Costa Rica, Venezuela. De asemenea, exista un Centru de prelucrare automată a datelor și consultanță, dotat cu sisteme de calcul performante, care servea la utilizarea tehnicii de calcul în planificarea economică, programarea producției, în aprovizionare, la gestiunea stocurilor și la desfacerea produselor.

În anii 1970, pe lângă laboratoarele și centrele din Otopeni, A.Ș.G. a fost înzestrată cu un sediu nou, în Bd. Armata Poporului (actualmente Bd. Iuliu Maniu, la Piața Leu). Acolo s-au construit amfiteatre, săli pentru seminare și dezbateri, cabinete și laboratoare, o librărie, o bibliotecă, s-au amenajat spații pentru documentare și pentru terminale de calculatoare, un cămin care asigura 1.500 locuri de cazare și o cantină.

Cercetătorul Mihai-Dinu Gheorghiu a oferit date statistice prețioase despre structura socio-profesională, vârsta, vechimea în partid, distribuția pe sexe a studenților A.Ș.G. în perioada 1970-1989. Din 12.014 dosare consultate în arhivele Academiei pentru anii-extremă precizați, potrivit cifrelor, reiese că 8.067 cadre au studiat Științe economice, 3.007 conducerea în economie și administrația statului, 832 jurnalismul, 50 sociologia, iar 588 au fost doctoranzi.

Autorul a selectat un eșantion reprezentativ de 2.001 dosare. Comparativ cu anii anteriori, M.D. Gheorghiu a observat că raportul bărbați/femei s-a modificat, în sensul creșterii procentului studentelor: de la 21 % la 42 %. În privința originii sociale, cifrele se prezintă astfel: 778 studenți cu origine muncitorească (38,9 %), 670 studenți cu origine necunoscută/neprecizată (33,5 %), 397 studenți cu origine țărănească (19,8 %), 83 funcționari (4,1 %), 27 ingineri (1,3 %), 11 educatori, institutori (0,5 %), 11 economiști (0,5 %), 24 alții (1,4 %). În privința locului de naștere al studenților A.Ș.G., se observă emergența unei elite de

partid provinciale. Potrivit datelor privind locul nașterii, statistica se prezintă astfel: 176 născuți în București (8,8 %), 343 în localități reședință de județ (17,1 %), 219 în alte localități (orașe mai mici din diverse județe, 10,9 %), respectiv 1216 din localități rurale (60,7 %). Studenții A.Ș.G. proveneau din mediul rural cu preponderență (60 %), dar locuiau într-o capitală de județ (51 %).

De-a lungul timpului, printre persoanele care au avut calitatea de rector al A.Ș.G. s-au aflat Barbu Lăzăreanu, Paul Niculescu-Mizil, Zina Brâncu, Grigore Comartin, Miron Constantinescu (1970-1972), Leonte Răutu (1972-1981), Dumitru Popescu (1981-1989).

Sursa: Florin-Răzvan Mihai, „Academia «Ștefan Gheorghiu»”, în Dan Cătănuș (coord.), *România 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste*, Editura Institutul National pentru Studiul Totalitarismului, București, 2012, pp. 34-42